

JAN-STURE KARLSSON

RUOTSIN AIKUISKOULUTUKSEN MUUTTUNEET EHDOT

Ruotsin yhteiskunnassa on parhaillaan menossa suuria ja myös periaatteellisesti tärkeitä muutoksia. Niiden syyt ovat sekä yhteiskunnallis-taloudellisia että poliittisia. Muutokset vaikuttavat myös kansansivistyksen ja muun aikuiskoulutuksen ehtoihin.

Ennen kuin yritän kuvailla aikuiskoulutukseen ja ennen kaikkea kansansivistykseen kohdistuvia muutoksia, haluan muistuttaa siitä asemasta, joka kansansivistyksellä vanhastaan on ollut Ruotsissa. Entinen pääministeri Olof Palme sanoi jossakin yhteydessä, että Ruotsi on opintokerhodemokratia. Tällä ilmauksella hän ei halunnut vain kuvata ruotsalaisen päätöksenteon muotoja, vaan tietenkin myös osoittaa arvostavansa kansansivistystoiminnan tyyppillisintä muotoa, opintokerhoa. Aikuisopiskelua on yleensäkin suuresti arvostettu, ja poliittisissa piireissä on vallinnut varsin suuri yksimielisyys sen merkityksestä. On muistettava, että tämä arvostus ei pelkästään ole perustunut siihen ajatukseen, että aikuisten on saatava mahdollisuus lisäkoulutukseen, jonka avulla he voivat vahvistaa asemiaan työmarkkinoilla tai selviytyä entistä paremmin tehtävistään, tai siihen, että opiskelua ylipäänsä on pidetty hyvänä vapaa-ajan harrasteena. Perusteena on ollut myös se, että opiskelu monessa tapauksessa on lisännyt osanottajien yhteiskunnallista harrastuneisuutta ja kohottanut yhteiskuntakeskustelun tasoa.

Tunnettu amerikkalainen aikakauslehti Newsweek on äskettäin arvioinut eri maiden saavutuksia koulutuksen alueilla. Meitä kansansivistyksen työntekijöitä ilahdutti, että Ruotsin katsottiin menestyneen erittäin hyvin aikuiskasvatuksessa. Tässä taustaa, jota halusin hahmotella, ennen kuin siirymme käsittelemään ajankohtaisia muutoksia.

Ruotsin aikuiskoulutus jakaantuu neljään osaluokkaan. Ensimmäinen on kansansivistys, johon

kuuluu opintojärjestöjen ja kansanopistojen toiminta, toinen on kunnallinen aikuiskoulutus, kolmas työmarkkinakoulutus ja neljäs yritysten, hallinnon ja järjestöjen henkilöstönkoulutus.

Henkilöstönkoulutus on varsin laajaa ja se on viime vuosina lisääntynyt entisestään. Periaatteessa sitä säätelevät täysin yritysten omat päätökset. Työmarkkinakoulutusta järjestävät viranomaiset, ja sen tarkoituksena on lieventää lamakausien tai rakenneuutosten työmarkkinoilla aikaansaamia vaikutuksia. Ruotsin nykyisessä varsin synkässä työmarkkinatilanteessa eduskunta ja hallitus sijoittavat huomattavia summia juuri työmarkkinakoulutukseen.

Kunnallinen aikuiskoulutus liitettiin viimeksi toteutetussa uudistusohjelmassa entistä läheisemmin lukiokouluun, ja sen tarkoituksena on antaa opintojen täydentämisen mahdollisuus niille, joiden peruskoulu tai lukio on jäänyt kesken. Tämä on kenties erityisen tärkeää Ruotsissa, koska meillä on paljon maahanmuuttajia, joiden perustiedot ovat puutteelliset.

Kansansivistystyön, siis opintojärjestöjen ja kansanopistojen, toimintaedellytykset muuttuivat tuntuvasti heinäkuun alusta 1991 lähtien. Osa muutoksesta oli organisatorinen. Kouluylivaltio, se virasto, joka oli valvonut opintojärjestöjä ja kansanopistoja, lakkautettiin tuolloin, ja tämä oli yksi syy muutoksiin. Kouluylivaltion tärkein tehtävä, vastuu julkisesta koulutuksesta aina lukiotasoa myöten, lakkasi. Tehtävä siirrettiin osaksi uudelle kouluvirastolle (Skolverket). Sen ensisijainen tehtävä kuitenkin on sellaisen toiminnan arvioiminen, joka muuten on hajautettu. Vastuu kouluasioista, niin kuin paljosta muustakin Ruotsissa, on siirretty kunnille. Hajauttaminen on ruotsalaisessa yhteiskunnassa hallitsevana suuntauksena, vaikka valtio yhä myöntää huomattavia avustuksia itse toimintaa varten.

Aikaisemmin ovat monet arvostelleet kansansivistyksen työmuotoja siitä, että niiden kehittäminen on ollut sidoksissa säännöksiin. Valtio on säätänyt lukuisia sääntöjä, joiden täyttäminen on ollut edellytyksenä julkisten avustusten saamiselle. Monien mielestä tämä on johtanut siihen, että koulutuksen järjestäjät ovat keskittyneet säännöksiin eivätkä toiminnan tavoitteisiin. Uudistus, joka toteutui 1. heinäkuuta 1991, merkitsi siirtymistä sääntöjen vallasta tavoitteista ohjautuvaan toimintaan. Eduskunta ja hallitus ovat määritelleet kansansivistystyölle tietyt tavoitteita ja antaneet sen käytettäväksi suunnilleen saman verran varoja kuin edellisenä budjettivuonna.

Uudistus osoittaa, että opintojärjestöjen ja kansanopistojen on pyrittävä omien toimintaohjelmiansa pohjalta toteuttamaan tietyt tavoitteet. Näihin tavoitteisiin kuuluu mm. se, että on pyrittävä tavoittamaan koulutuksesta osattomiksi jääneitä ryhmiä, kohottamaan maan yleistä sivistystasoa, antamaan ihmisille mahdollisuus uusien tietojen hankkimiseen, kansainvälistämään opintoja jne.

Koska kysymys on vapaista organisaatioista, hallitus katsoi, että niiden suhde hallitukseen on saatettava entistä vapaammalle pohjalle. Niinpä opintojärjestöt ja kansanopistot näkivät aiheelliseksi perustaa yhteisen elimen, kansansivistysneuvoston (Folkbildningsrådet), jonka tehtäväksi tuli jakaa valtion avustus, huolehtia työn arvioinnista ja anoa uusia määrärahoja hallitukselta. Kansansivistysneuvosto on siis kansansivistyksen oma työelin.

Viime keväänä 1991, kun nämä päätökset tehtiin, hallitus päätti, että valtionavustus myönnettäisiin samantasoisena kolmivuotiskauden ajan, muun muassa siksi että kansansivistysjärjestöt saisivat kohtuullisen pituisen suunnitteluajan. Syksyn eduskuntavaalit muuttivat kuitenkin poliittista tilannetta, ja hallitus ehdottaa nyt tuntuvia supistuksia budjettivuodeksi 1992/93. Kansansivistyksen osaksi tulevat supistukset arvioidaan noin 10 prosentiksi, mutta inflaatio huomioonottaen ne ovat todellisuudessa suuremmat. Tilanne on sitäkin vakavampi, kun myös Ruotsin kuntien talous on tuntuvasti heikentynyt. Tämä johtuu osaksi aikojen huononemisesta yleensä, osaksi siitä, että valtio on jättänyt kuntien huoleksi koko joukon tehtäviä osoittamatta kuitenkaan niille taloudellisia resursseja. Kansansivistys ei ole kunnan pakollinen tehtävä. Silloin on tietysti lähellä vaara, että säästöt kohdistuvat juuri opintojärjestöihin. Tästä on jo paljon esimerkkejä.

Meitä, jotka olemme työssä kansansivistyksen alalla, samalla kuitenkin ilahduttaa todeta, että ihmisten tiedontarve ja hyvien tietojen arvostus kas-

vaa. Euroopassa tapahtuvat muutokset ja Ruotsin suhde Euroopan yhteisöön asettavat suuria vaatimuksia kansalaisten tiedoille ja taidoille. Ne ovat myös niitä kysymyksiä, joiden käsittely hyvin sopii juuri kansansivistyksen työmuodoin käsiteltäväksi.

Käännös: EVA LAUNONEN

